

a v podstatě jedinou silou bojující proti všem cizím vládcům bez rozdílu.

Čínskou zahraniční politiku po roce 1949 hodnotí autoři jakožto v podstatě obrannou (vůči USA) a neagresivní (vůči sousedům). Vojenské vměšování USA do vietnamských záležitostí pak vhná vietnamské nacionalisty (i komunisty) do náruče Číny, a tím je nutí překonávat tradiční, historicky vzniklé čínsko-vietnamské rozpory (str. 35). Bez tohoto vměšování by se vietnamský nacionalismus stal pevnější zárukou nezávislosti Vietnamu na severním sousedu, než jí může být přítomnost amerických vojsk a jejich podpora prodejných militaristických režimů.

Jakožto předpoklad mírového urovnání konfliktu prosazují kvakeři, aby USA: a) jednostranně deeskalovaly své vojenské akce (včetně zastavení bombardování; b) vyhradily Vietnamcům samým (včetně Fronty národního osvobození) právo rozhodovat o svém vlastním osudu (str. 69). K samotnému mírovému řešení má vést soustava doporučovaných opatření, která zahrnují: příměří pod dozorem Mezinárodní kontrolní komise, svolání konference typu ženevské z roku 1954, obnovení demokratických práv a institucí v jižním Vietnamu, zastoupení Číny a Vietnamu v OSN, postupné stažení amerických a severovietnamských a demobilizace jihovietnamských vojsk, svobodné volby do ústavodárného shromáždění v jižním Vietnamu a vytvoření reprezentativní vlády, poskytnutí mezinárodních záruk nezávislosti a neutrality Vietnamu a účinné pomoci rozvoji země pod mezinárodní kontrolou. Tato pomoc však nesmí být pokládána za „součást taktiky zastavení komunismu, ale za část pozitivního programu, jak se vypořádat s naléhavými potřebami lidu“ (str. 74).

J. Š.

John Kenneth Galbraith, *How to Get out of Vietnam*, New York 1967, 47 str.

Tato brožura si zaslouhuje pozornost ne pro svůj rozsah, ale především pro osob-

nost autora a jeho rozhodnost, s jakou se postavil do čela „universitních“ kritiků americké politiky ve Vietnamu. Galbraith, profesor Harvardské university a jeden z předních amerických ekonomů (v češtině byla vydána jeho práce „Společnost hojnosti“), patří mezi teoretiky, kteří neváhají zaujmout stanovisko k závažným politickým problémům své doby, a mezi intelektuály, o něž se opíral prezident J. F. Kennedy. Ve své práci hovoří Galbraith se znalostí Asie (byl Kennedyho velvyslancem v Indii) i jako předseda sdružení „Američané pro demokratickou akci“, podporovaného jak studentskou demokratickou opozicí, tak zejména řadou předních amerických ekonomů a filosofů.

Rovněž Galbraith jednoznačně odmítá dlouhou dobu šířený oficiální názor, že ve Vietnamu USA potírají „centrálně řízené komunistické spiknutí“, ohrožující celou jihovýchodní Asii (str. 14). Čínsko-sovětská roztržka prokázala nepodloženost tohoto tvrzení. Ve skutečnosti čelí USA ve Vietnamu místnímu nacionalismu a národnímu komunismu, kteréžto politické a ideologické proudy v jiných částech světa podporují, anebo alespoň tolerují. Proto také autor hlásá, že jde o válku, kterou USA „nemohou vyhrát, neměly by si přát vyhrát, nevyhrávají a kterou náš lid nepodporuje“ (str. 32). Bezprostředním cílem dalších vojenských akcí USA by mělo být jen „zajištění bezpečnosti našich vlastních vojsk a těch Vietnamců, kteří jsou na nás závislí“.

Galbraith dále navrhuje řadu konkrétních opatření k uspíšení deeskalace a mírových jednání. Celou prací proniká úsilí zbavit americké občany jejich vlastních předsudků a přimět je k účinnějšímu nátlaku na americké veřejné činitele, a tím uspíšit konec vietnamské války. „Až si většina našeho lidu uvědomí, že (pro nás) existuje lepší kurs ve Vietnamu,“ uzavírá Galbraith, „můžeme si být naprosto jisti tím, že (ani naši) politici nezdstanou příliš pozadu.“ (Str. 47.)

J. Š.

ARABOVÉ A IZRAEL

Charles Douglas-Home, *The Arabs and Israel*, The Bodley Head, London 1968, 121 str., 4 mapky.

Červnová válka 1967 byla již třetím velkým střetnutím mezi Izraelem a Araby během dvaceti let. Zdálo by se, že spor

v této oblasti může být řešen pouze silou. Takovému řešení oponuje 31letý dopisovatel *The Times* z doby sinajské války

Charles Douglas-Home ve své knize *Arabové a Izrael*.

Knihu rozdělil do 8 kapitol, v nichž se od pokusu vystopovat původní zdroje nepřátelství dostává přes specifické jevy sporu (hranice, teroristické akce, propaganda, uprchlíci, řeka Jordán, nacionalismus) až k bezprostředním událostem, které způsobily červnovou válku, i když mohly zrovna tak lehce vyústit v pouhé vyjednávání.

V první kapitole, „Od Palestiny k Izraeli“, se autor stručně zabývá některými důležitými mezníky v historickém vývoji této oblasti od vyhlášení Balfourovy deklarace v roce 1917. Největší problém rozporného vztahu mezi Araby a Židy nezáleží v žádosti Židů mít domov, ale spíše v charakteru tohoto národního domova. Malý národní domov s minoritními právy pod celkovou kontrolou Arabů, kteří by sami dbali o zájmy obyvatelstva, či přímo židovský stát, o který usilovala světová sionistická organizace? Víme dobře, že to nebylo vyřešeno ani rozhodnutím OSN z roku 1947, ani třemi válkami a padesáti tisíci incidentů.

V druhé kapitole, nazvané „Hranice, terorismus a propaganda“, se autor zabývá faktem, že dlouhé roky ozbrojených odpovědí na hraniční incidenty a naslouchání arabským prohlášením o vyhlazení nezůstaly bez účinku na Izrael. Velmi rychle se vyvinula mentalita stavu obležení, napůl se uvěřilo arabské propagandě a napůl tvrzení francouzských a britských koloniálních kruhů, že Arab rozumí jen síle. V tomto duchu vystupovali izraelští vojenská předáci po celé období pohraničních konfliktů. Svědčí o tom některá prohlášení generála Dajana z roku 1955¹⁾ a tvrzení generála Rabina o deset let později, podle něhož „nebyl-li Izrael napaden právě ze strachu z jeho vojenské síly, pak naše zstrašovací taktika splnila své poslání“.

Problémem uprchlíků se zabývá třetí část knihy. Autor dělí uprchlíky do tří kategorií. Nejmenší skupinou jsou zamožnější příslušníci střední vrstvy, zřejmě vlastníci určitého majetku a obchodníci, kteří by se rádi vrátili na krátký čas, aby mohli likvidovat obchody a zachránit část investic.

Obrovskou skupinu uprchlíků tvoří rolníci, kteří dychtí po návratu do svých domovů, k půdě. Třetí skupinu tvoří na-

cionalisté. Je známo, že rezoluce OSN povolila Izraeli, aby v zájmu své bezpečnosti si sám kontroloval eventuelní repatriaci uprchlíků předem, formou jakéhosi „kádrování“. Izrael to odmítl tvzením, že každý arabský uprchlík představuje potenciální ohrožení bezpečnosti. Osud 750.000 Palestinců, kteří zůstali na okupovaném území, je však plně v rukou Izraele. Původně vnější záležitost nyní rychle přerostla ve vnitřní starost izraelské vlády a zřejmě takovou zůstane po celou dobu okupace Gazy a západního břehu Jordánu. Izraelská vláda již několikrát prohlásila, že je ochotna se podílet na rehabilitaci těchto uprchlíků kdekoli mimo Izrael, ovšem předem odmítá jakýkoliv způsob repatriace. Myslím, že je možné souhlasit s autorovými slovy: „... nejsou dobrá izraelská prohlášení, že nastala rovnováha ve věci pohybu obyvatel, protože rovněž Izrael přijal mnoho židovských uprchlíků z ostatních arabských zemí...“ Izrael by určitě získal světové mínění na svoji stranu, kdyby zaujal k problému uprchlíků pružnější stanovisko, než jakého jsou schopni sami Arabové, kteří situaci uprchlíků jen využívají k propagandě, aniž podstatně přispívají k zlepšení jejich osudu.

Za nejdůležitější část knihy považuji poslední dvě kapitoly. V předposlední kapitole „Proč válka?“ klade Douglas-Home otázku: „Byla tato válka nevyhnutelná?“ Byly arabské hrozby (smetení do moře, ekonomická blokáda, psychologický efekt propagandy) skutečně tak nebezpečné, že muselo dojít ke krveprolití? Je jisté, že v této kritické době roku 1967 existovalo nebezpečí pro Izrael, ale cožpak jsme nebyli svědky podobného napětí mezi Sověty a Američany v době kubánské krize, Indie a Pákistánu kvůli Kašmíru, Řecka a Turecka pro Kypř, kdy se již zdálo, že diplomatická řešení jsou vyčerpána a že již nezbyvá nic než boj? O jaké předpoklady mohl Izrael opřít své rozhodnutí provést úder? Byl to pouze zoufalý hazard, jehož ukvapenost mohla způsobit nečekanou zkázu, nebo přesný a předem promyšlený plán? Autor je přesvědčen, že izraelská vláda volila druhou alternativu na základě chladné kalkulace, že výsledek boje určitě zabezpečí Izraeli lepší geografickou pozici, než byla před 5. červnem. Není možné přece věřit, že by Izrael, kdyby si nebyl jist svou vojenskou převahou, učinil rozhodnutí, které by přivedlo zemi do záhuby. Tvrzení, že dva a půl miliónu obyvatel je obklíčeno nepřátelským kruhem čtyřiceti miliónů Arabů, vypadají na papíře jistě víc než výmluvně. Vojenská fakta

¹⁾ M. D a j a n, *Diary of the Sinai Campaign*, Steinatzky 1965. („Cílem izraelské odvetné akce na arabském území je otevřeně demonstrovat Arabům vojenskou neúspěchy jejich režimů.“)

Jsou však poněkud jiná. K úspěšnému vedení boje je třeba disponovat celým válečným systémem, který zahrnuje průmyslovou kapacitu země, výzbroj, inteligenci vojáků, schopné velitele, součinnost vojsk a spolehlivou týlovou službu. Izraelský válečný systém byl výtečný a sám o sobě dokázal eliminovat pro Izraelce onen nepřiznivý poměr 20:1. Dokonce ani v samotném počtu zmobilizovaných vojáků nebyl Izrael v menšině. Naopak, proti šesti egyptským divizím v počtu 81 tisíc mužů se na Sinajské poušti postavilo 100 tisíc Izraelců. A dalších více než 100 tisíc mohlo čelit Jordáncům (40 tisíc) a Syřanům (50 tisíc), a to se nepřihlíželo k tomu, že stavy syrské a jordánské armády by zřejmě byly menší vzhledem k obavám obou vlád o vnitřní stabilitu režimů. Z Iráku byla na pochodu 1 divize v počtu 12 tisíc mužů. Izrael měl další taktické i zeměpisné výhody. Velení, na rozdíl od Arabů, bylo centrální a bez protichůdných politických tendencí. V letectvu měli Arabové celkovou převahu asi o padesát strojů. Ovšem vyvičenost pilotů a vynikající technické zabezpečení stavěly izraelské letectvo výše než arabské. Izraelská letiště jsou sice vzdálena pouze několik minut od hranic, ovšem na druhé straně se zdá, že moment překvapení možného arabského vzdušného útoku by byl zredukován na minimum díky té skutečnosti, kterou Arabové trestuhodně podcenili, totiž několikaleté nepřetržité pohotovosti izraelských pilotů přímo ve strojích. Autor dokonce tvrdí, že i kdyby se Arabům přece jen podařil takový vzdušný úder jako Izraelcům, nebyl by Izrael stejně poražen. Terén by se stal dalším výhodným faktorem pro obránce. Liduprázdná a rozlehlá Sinajská poušť dovolila Egyptanům poměrně snadný ústup. Izraelcům by však nezbyla jiná alternativa než zůstat stát a přijmout boj za jakýchkoliv podmínek. Arabská vojska by v tomto případě neměla proti sobě „jen“ 250 tisíc skvělých vojáků, ale celý národ. Více než 900 tisíc dalších obyvatel Izraelce umí zacházet se zbraní a je schopno organizovaně bojovat.

Jak by se asi vyvíjela situace, kdyby Izrael, na základě svých dokonalých zpráv o nemožnosti arabského vojenského úspěchu, zachoval klid? Křik v Káhiře a Damasku by se sice stále zesiloval až k onomu bodu, kdy Izrael měl být vyprovokován. Jestliže by však zůstal v klidu, byla by řada na Egyptu. Ale ten přece nebyl vůbec připraven ke generálnímu útoku na Izrael! Nejpravděpodob-

nějším výsledkem celé krize by zřejmě bylo po určité době uvolnění napětí.

V poslední kapitole, nazvané „Budoucnost“, autor předkládá možný způsob řešení, které je jistě velmi originální, ale zrovna tak nepřijatelné pro toho, kdo uvažuje v dnešních kategoriích myšlení. Je třeba prý vyjít z etnické a populační situace v zemi. Na počátku 60. let byl průměrný roční přírůstek obyvatel 3,6 %, z toho přistěhovalci tvořili 2 % a pouze 1,6 % připadlo na přirozený přírůstek. V letech 1965 a 1966 přistěhovalectví pokleslo, dokonce začalo docházet i k emigraci z Izraelce. Na 300 tisíc Arabů (žijících v Izraeli) připadá průměrně 8 dětí v rodině, na Židy z Maroka, Jemenu a ostatních orientálních zemí 5 dětí, na rodilé Izraelce 2,7 a na židovské rodiny přistěhovalců z USA či Evropy pouze 2 děti. Velkou nadějí Izraelce jsou téměř 3 milióny Židů v SSSR, avšak o možnosti nějakého vystěhování je v tomto případě bezpředmětné uvažovat (Izrael tvrdí, že 100 tisíc přistěhovalců by plně stačilo). Izrael je dosud státem spíše evropského typu, ale je vystaven nebezpečí postupného růstu počtu orientálních Židů a hlavně Arabů²⁾, kteří mohou v budoucnosti svou početní převahou vtisknout Izraeli charakter státu typu Středního východu.

Za dané situace není možné spoléhat na žádné dočasné mírové urovnání, ani na diplomatické uznání Izraele Araby. Autor však vidí jablko sváru v rozdělení Palestiny a domnívá se, že nyní, kdy Palestina je opět jedním celkem poprvé od roku 1948 (i když uměle a násilně), je zde jedinečná příležitost řešit palestinské problémy mnohem snadněji, i když to bude trvat dle autora možná dvě generace. Izrael by se skládal ze dvou národů, kde by si židovské obyvatelstvo ponechalo svoji dynamiku, aniž by bylo pohlceno Araby, ale kde by rovněž došlo k rehabilitaci uprchlíků a ekonomika by se řešila jako celek. Vlivem pohybu pracovní síly, rozšířením izraelského trhu do palestinské části a díky izraelskému kapitálovému a technickému přínosu by zákonitě došlo k ekonomické integraci, která by postupně vytvořila tmel, zneumožňující další rozdělení Palestiny, ačkoliv by obě společenství žila ve svých národních oblastech. K rovnováze mezi oběma národy by se mělo v budoucnosti dospět cestou postupné spolupráce, bez jakékoli písemné smlouvy, která by Pa-

²⁾ Hugh Thomas konstatoval v *The Times* z 24. října 1967, že „podle statistik bude již koncem století v Izraeli více Arabů než Židů“.

lestince mohla zkompromitovat před arabským světem. Hlavní faktor je čas a trpělivost.

Autorův záměr zůstává zatím fikcí, neboť politická fakta izraelské současnosti a zřejmě i budoucnosti budou dost silná,

aby si udržela prioritu nad fakty etnickými a populačními. Nejbližší vývoj bude spíš směřovat k protektorátu s totálním apartheidem než k federaci.

IVAN BROŽ

GUINEJSKÁ STÁTNÍ IDEOLOGIE

Ahmed Sékou Touré, *Apprendre... savoir... pouvoir*. Action politique du P.D.G. Sv. 11. S. 1., s. a. 376 str.

Kniha je určena především africké mládeži, kterou má, zpravidla ve formě otázek a odpovědí, seznámit s politickou ideologií vládnoucí Guinejské demokratické strany (PDG). Má však svůj význam pro všechny, kdo se zajímají o politické dění v Africe vůbec a v Guinejské republice zvláště. Kniha shrnuje v kostce stanoviska ideologie PDG v jednotlivých otázkách (jako jsou otázky revoluce, vztah teorie a praxe, kritika a sebekritika, strana a národ, lid a demokracie, lid a strana, lid a stát, obrana a stát atd.).

Základní náplň knihy tvoří obsáhlá stať „Strana, stát, národ“ (s. 27—153). Zde se již v první odpovědi promítá autorův názor na vzájemný vztah člověka jako jednotlivce a lidu jako kolektivu. Formulaci „jestliže život člověka jde od nuly ke stu, tak život lidu je nekonečný“ vysvětluje tak, že člověk se rodí, žije a umírá, kdežto lid je bez konce, protože každá generace následuje po předcházející generaci a rodí další generaci (s. 27). Na otázku, jaké je základní bohatství 1. guinejského lidu a 2. guinejského národa, odpovídá: „Základním bohatstvím lidu Guineje jsou nejprve jeho přírodní statky: půda, vzduch, voda, světlo, teplo a jeho pracovní síla, jež mu dovoluje využívat těchto statků ve výrobě. Základním bohatstvím guinejského národa je jeho jednota a jednota jeho lidu.“ (S. 33.) Z odpovědi lze vyvozovat, že Sékou Touré chápe národ jako pojem nadřazený pojmu lid. Lid je zřejmě pokládán za souhrn národnosti či kmenů, kdežto národ je vlastně spíše krystalizující se útvar budoucnosti. Pro tuto hypotézu by svědčila i jedna z dalších citací, kdy Sékou Touré na požadavek „Rozveďte toto vyjádření: Lid je motorem dějin“ odpovídá, že „je to v podstatě lid (peuple), kdo je silou ve vytváření národa (nation)“ (S. 34.)

V pasáži definující pojem revoluce a vzájemný vztah revoluční myšlenky a revoluční akce formuluje Sékou Touré základní principy Guinejské demokratické

strany takto: „Základním principem PDG je aplikace demokracie lidem a pro lid. Z tohoto základního principu vyplývají principy rovnosti mezi lidmi, spravedlnosti pro všechny a sociálních vztahů, vytvořených v solidaritě a kooperaci. PDG je antikolonialistická a antimperialistická strana, směřující k likvidaci jakéhokoliv rasistického projevu. Demokratická koncepce PDG klade jako stálý princip přednost zájmů společnosti před zájmy jednotlivce.“ (S. 51.) Ve vztahu strana — národ je Guinejská demokratická strana charakterizována jako strana demokratická, lidová a pokroková. (S. 55.) PDG je zároveň silou, jež ve Guinejské republice provádí a řídí revoluční akce. (S. 52.)

Sékou Touré odpovídá též na otázku, co je národ: „Národ je souhrn osob, které žijí obvykle v téže zemi a které si udržely společné zájmy, společenství původu a vědomí, krátce které mají společné dějiny a budoucnost, společenství hospodářského života, psychického utváření a kultury. Je to druh sdružené a dialektické krystalizace kolektivních a historických myšlenek, vůlí a zájmů.“ (S. 56.)

U vztahu lid — demokracie Sékou Touré charakterizuje guinejský režim jako totální demokracii, jinak řečeno, národní demokracii, resp. lidovou. Určité nepřesnosti se dopouští při stanovení tzv. demokratických základů: „V buržoazním režimu spočívá demokracie na buržoazii; v parlamentním režimu na členech parlamentu; v křesťanskodemokratickém režimu na církvi; v režimu totální demokracie spočívá demokracie na lidu.“ (S. 67.) Sékou Touré se snaží vysvětlit podstatu režimů (s. 106—107), přičemž odlišuje režim kapitalistický a režim buržoazní. Přitom se mu zde opět objevuje parlamentní režim, ten však Sékou Touré tříděně nediferencuje.

Vedoucí úlohu PDG v politickém životě Guinejské republiky vyjadřuje to, že toliko Guinejské demokratické straně je za